

ГОДИНА XI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 30.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

Изази за време бављења позоришне друживе у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

БАЛКАНСКА ЦАРИЦА.

(Наставак.)

Боже, док је Црне Горе
И душица у њој прави,
Сваки дома издајница
Као Станко да оправи!

И у горе наше миле
Родољубља дух уздржи,
А ништавце и сплеткаре
Боже свети, спржи! . . . спржи! . . .

Без Дејана и Перуна
Не остављај наше горе,
Да с' за име, правду твоју,
И за мило српство боре!

А у младе Црногорке
И њихове њежне груди:
Љубав к роду кроз вјекове,
Нек Даничин примјер буди!"

По свршетку молитве те завеса се спусти и тим се представа сврши.

Држим, да може помњив читалац из оваког потанког нацрта целе ове представе стећи верна појма, како о целом делу, тако и о његовим појединостима. Може још и потпуно схватити, не само развој и преплет догађаја, него и сам начин, како је све, што је с тим догађајем скопчано, изведено и у једну целину сведено. Може се најпосле и осведочити о патристичким тежњама, којима је исто дело задојено и на морални врхунац подигнуто.

„Балканска царица“ у потпуном је смислу права драма, која припада романтичкој школи. Неки, који мешају драматичку појезију с речи „драма“, узетом у најужему њезину значењу, држе, да је то дело трагедија. Али уметници разликују драму од трагедије по разделу, по развоју и облику. Драма се обично дели у три

чина, а трагедија у пет. То је правило класичке школе; али романтичка школа дрешу у том руке драматичарима, те они могу своју драму делити у више и више чинова. Па ако и има у свакој драми сасвим трагичких момената, то иде у реду; јер без тога драма би се извргла у просту комедију. Напротив трагедије једне и друге школе (барем код Талијанаца), вазда се деле у пет чинова. Алфијери, Монти, Николини, Манцони, Пелико и сви други тога се правила досад држали. И тако „Балканска царица“ по свима захтевима саставља драму, а не трагедију; а само одступа она од уобичајеног правила у једном погледу. Како трагедија, тако и драма навадно се пишу стихом јуначких песама и без сликова. Ова драма на против писана је већим делом десетерцима са преломом на среди и са осмерцима. И код једних и код других употребљени су сликови. По том је она једина до сад у својој врсти, ако изузмемо Французе, који су приморани да своје александрине у сликовима пишу због њихове велике дужине, а можда још и више због давнашњег обичаја. Могао би, дакле, строг критичар приговорити песнику, што није употребио стихове народних епских песама, као што их је употребио његов славни стриц, владика Петар II. у „Горском вијенцу.“ Али би такав приговор мало и ни мало вредно код свакога, који више на ствар пази, него ли на споредности. Могли би онда и неумрлом Гундулићу приговорити, зашто је и он написао свој дивни епос „Османа“ у сликовним квартинима. Прави песник

слеђује само нагону своје душе, као и прави сликар; те један и други бојадишу своје умотворе онако, како им се боље свиђа и како их њихово властито надахнуће учи. Обично су такви производи најбољи и понајугледнији.

Читао сам неку важну критику, којом неки Талијанац приговара својим сународњацима, да они нису ни до данас своје драматичко песничтво уредили онако, како би оно одговарало правоме духу народа талијанског, јер се — вели — талијански драматичари са свим повели за старим Грцима, а нису проучавали оно, што би понајбоље угађало ђуди и осећајима њихова народа, те због тога да су њихова драматичка дела приступачна интелекцији, ал' да народу нису. У том мњењу има доста истине. И зато је био

сретнији владика Петар у свом „Горском вијенцу“, него ли у ма којој другој својој песничкој радњи. Онде му је и памети и оку све до најтање длаке на поручи било, онде је он завирио и у дубину недара свога народа, и залетио се у висину праве појезије; проникао људе и значаје; познао онолике лепоте и дивоте облика. И као што је све народу из душе извукао, тако се и свака реч, коју он у свом „Вијенцу“ изговара, — враћз народу у груди, као сама његова својина. Најпростији неупци, скоро боље него понајученији књижевници, сваку му ону реч потпуно разумевају, слатко је к срцу привиђају и слажу је у најдубље његово скровиште и као светињу чувају. — Тако исто слушао је и књаз Никола своје срце и ишао за својом памети.

(Наставиће се.)

Л И С Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Сабља Краљевића Марка*, алегорија у 2 дела, с песмама од Ј. Борђевића и А. Хаџића, музика од Д. Јенка.)

У недељу 16. фебруара о. г. приредила нам је позоришна управа особито уживање. После толико година видесмо и опет „Сабљу Краљевића Марка“, а као што нам се чини, у лепшем и потпунијем облику.

Алегорија је, истина, редак облик у драмском песничтву, али и опет има свога места. Она пружа песниковој машти толико слободе, и даје му толико срестава, да он већ с малом снагом може лепо успети. У њој се не тражи велика радња, заплет, перипетија, катастрофа и т. д.; њом не веје објективитет у најчистијем облику, па опет зато може да буде од драмског ефекта. Нека се успомене, нека се факта или баш субјективне фикције песникове подударају са нашим сопственим искуством; нека су апликације сродне нашој нарави и нашем расположењу, како би дошле до најтањих жица нашега срца; нека је или праве хармоније или преког контраста између наших уобичајених представа и изнесених елика, да нас могу подсетити на неке по-

крете у нашој души; нека је склада, достојанства и лепоте у дикцији и другим спољним средствима: — па је алегорија баш и са позорнице од неоодољива, добра и трајна уплива, пуна драмске снаге.

Да је доиста тако, осетисмо ево и овога вечера. „Сабља Краљевића Марка“ нас је тако занимала, занела и свладала; тако вишим осећајима и бољим погледима обогатила; тако подигла и узвисила: да смо јој захвално признали уживање, и да смо се као препорођени са представе кући вратили. Најтање, најнежније жице срца нашега трептаху цело вече живо и до одушевљења. И не само да тада трептаху, него дркћу још и данас, а звук им се хармонично разлеже у души нашој, где ће се још дуго и дуго разлегати. Ко је од нас неговао сродне мисли и осећаје с песником, тај их је још боље утврдио; ко међу нама није знао за те сласти, окусио их је тада први пут; а ко је од наших већ био ишчупао из свога срца онај лени цвет, што се зове родољубље, тога је поразило. . . па може бити и на прави пут извело. Само онај српски син, који је празних груди, могао је ово вече хладан бити.

Али то није чудо. Већ основа „Маркове Сабље“ је така, да мора неодољиво дејствовати. Износи нам најлепше — управо песнички — узвишено па опет зато стварно схватање онога, што нас се свију мора тицати: тумачење и прорицање наше народне судбине. Бистар разум и жива машта нашега народа испела је песмом и причом алегоријску слику јунака и човека велике снаге, особитих врлина, ал' и замашних погрешака, па је надовезала на њу симболичку бајку о његовој смрти и његовом васкрсу. Тиме је хтела персонификовати снагу, борбу, погрешке, страдања, надања и жеље своје. Та алегорија је, дакле, израз свега онога, што је наш народ за пет стотина година осећао, мислио, радио и желео; она је конкретан представник народног уверења, а уједно и начина, којима се у борби за то уверење служио. Она је песнички увијена, ал' опет зато жива слика нашег заслуженог и незаслуженог удеса, наше снаге и врлине, наше слабости и немоћи, наших погрешака и страдања, наших лепших тежња и бољих дана, нашег препорођаја и ускреса. Она је управо језгра целог нашег народног живота и рада, па према томе и верно огледало будућности наше. Она нам је саветница и учитељица; она нам је веровање и утеха; она нам је катихизис народних идеала; она нам је политични и социјални тестаменат вековног искуства. . . у кратко: она нам је нагавест велике народне драме, која се тек довршује. . .

Из тих лепих и богатих основа, што их је народни дух у скромне облике завио, изишао је уметнички створ. Из народне алегорије у песми и бајци постала је уметничка алегорија одређенијих, чвршћих облика. Реч и осећај добио је своје тело, свој видљив израз; а мисао и идеја своју основану потврду. Што у народној алегорији беше тек наговештено, то је у уметничкој добило свој јасан облик као узрок и последица. Што смо песми и бајци само тек на реч веровали, то смо овде сами доживили. Што је тамо прича и гатка, те нам само машту и мисли занима, то је овде конкретан живот, у који смо се ми и душом и телом уплели.

Према томе је наравно и већи утисак. Сад тек све разумемо; сад тек одговарамо на све оно правим одговором. Пред нашим очима се стварају векови; ми смо савременици и очевици свему, што се за то време збива, па се као непосредни учесници и показујемо. Свака појава увуче нас у свој колосек, свака изражена мисао освоји нас тако, као да је наша рођена. Нас неодољивом снагом носи онај живот, што нам га је уметник пред очима створио.

Па је ли то онај исти, што га и народна песма и бајка само прича и наговешћује. Да се

уметник није огрешио о коју слику, о коју мисао, о који смер, што га је народ вековима створио? Је ли уметник разумео дубину народне душе, или је тек са површине захватио па нам то износио? Је ли проникао народно предање баш исто онако, како га је сам народ засновао, и је ли га као прави мислилац, песник, уметник и веран син, опет своме народу предао не само неоскрнављено, него још и у лепшем, потпунијем и узвишенијем облику, не би ли га радије примио? Је ли снага, воља њи интенција уметникова стигла и оне тамне смерове, што их је сам народ у овој алегорији означио?

„Маркова Сабља“ разумела је народ потпуно, и није се ни о што знатно огрешила. Песник је заишао у дубину душе народне, слушао је сваки откуцај срца његова, пратио му и тамне путе, те нам отуда донео све оно, што беше тек у полу изречено, или само наговештено. Зналачком руком одабрао је најглавније моменте из наше повеснице; створио из њих уметничко-дивне, живе слике историчке верности; пропратио их зрелим и искреним мислима, основаним на дубоком проницавању целокупног нашег народа у прошлости и будућности; свезао их везом, у коју и сам народ радо верује и ако је фикција; идеалисао их исто онако, као што их је и само народно предање идеалисало; додао им је уметничка средства, која потпуно одговарају духу нашега народа; — те тиме створио уметничко дело пуно истинита живота и узорите лепоте; пуно зрелих, дубоких мисли и родољубивих, искрених осећаја. (Свршиће се.)

СИТНИЦЕ.

(Ваља огледати.) У неком лепом женском друштву нашао се пре неки дан и неки наш глумац, ком је критика пребацивала, да не игра добро за то, што се не удуби у дух улоге своје. Бледи и незадовољни глумац поче се горко јадати: „Данас није вредно глумовати. Критика све сатире. Да играм као Герик, Кин или Талма — не помаже ништа: критика ће опет рећи, да не ваља!“ На то ће једна госпа из друштва рећи пораженом глумцу: „Па то ваља огледати, господине!“

(Тужба глумца-ловца.) „Не знаш, брате,“ — рећи ће наш познати глумац-ловац, — „како је лов ђаволски куша забава. Кад узмем у рачун барут, олово, трошак, дангубу, обућу — стоји ме сваки зец најмање 5 фор. — „Е, онда захвали Богу“, — одговори му наш са својих досетака познати глумац, — „што всома ретко уловиш ког зеца!“

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

34. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 21.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 20. ФЕБРУАРА 1886.

Први пут:

НА ДОБРОТВОРНУ ЦЕЛ.

ШАЉИВА ИГРА У 3 ЧИНА, НАПИСАО МИЛАН САВИЋ.

ОСОБЕ:

Поповић, економ	Бурђевић.	Анка, кћа им	С. Бркићева.
Стаза, жена му	Д. Ружићка.	Гранићка	Ј. Добриновићка.
Олга } кћери им	С. Вујићка.	Лепосава, кћи јој	Л. Хаџићева.
Мара }	М. Максимовићева.	Станко Павловић, трговац	Добриновић.
Петровић, професор	Милојевић.	Др. Коста Бурђевић,	
Јелена, жена му	З. Милојевићка.	лечник	Ружић.

Збива се: први и трећи чин у врту поповићевом, а други у позоришној дворани.

Пре тога:

ШОЉА ТЕЈА.

ШАЉИВА ИГРА У 1 ЧИНУ, ОД НИТЕРА, ПРЕВЕО Г. ГЕРШИЋ.

ОСОБЕ:

Барон Виљдељ	Бурђевић.	Камуфле	Добриновић.
Бароница	С. Вујићка.	Јован, баронов слуга.	Марковић.

Збива се у Паризу, у кући барона Виљдеља.

У суботу 22. фебруара: „БАВОЛОВИ ЗАПИСНИЦИ.“ Драма у 3 чина, написао Араго, превео М. Видуловић

Улазнице се могу добити у писарници позоришној од 9—12 пре подне и од 3—5 после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7¹/₂ А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.